

Jadran — slovansko morje.

V prvi polovici 7. stol. po Kr. so se naši predniki Sloveni naselili po vsem zapadnem delu Balkanskega polotoka. To seveda ni šlo brez boja. Redki stari prebivalci, ki jih oslABLJENA bizantinska država na kopnem ni mogla ščititi, so popadali v bojih ali pa so se umaknili v samotne gore, pa tudi v utrjena obalna mesta in na otoke, kjer jim je bizantinsko vojno brodovje nudilo pomoč zoper nove sosede. Kljub temu so Sloveni okoli l. 614 zavzeli in razrušili glavno mesto stare rimske Dalmacije — Salono; prebivalstvo nesrečnega mesta, kar ga je ostalo pri življenju, si je poiskalo zavetja v prazni ogromni palači cesarja Dioklecijana in na ta način utemeljilo novo mesto — Split, čigar jedro je še danes stara cesarska palača. Sloveni so tudi prisilili podjarmljene prebivalce, da so jim služili s svojimi ladjami na roparskih pohodih preko Jadrana, ker sami še niso bili vajeni morja. Tako so l. 642 napadli mesto Lepont (današnja Manfredonijo) v Italiji, a bili so pregnani.

Naslednjih dve sto let sicer ne beremo nič o brodarjenju naših prednikov po Jadranu, gotovo pa so se že takrat udejstvovali na njem kot gusarji, kolikor jih niso pri tem ovirale bizantinske vojne ladje. Bizantinci so namreč prav s pomočjo brodovja obdržali v svoji oblasti še mesta Split, Zader, Trogir in nekatere otoke in so to svojo posest imenovali Dalmacijo, dočim so se večine Italije pa Istre in Hrvatske polastili Franki, ki jim je vladal takrat Karel Veliki. Pod bizantinsko nadoblastjo so bile tudi številne ribiške in mornarske naselbine na otokih ob obali stare Venecije, na katere so se bili zatekli v burnih časih selitve narodov razni begunci. Z ribištvom in trgovino so si opomogli in dobili svoje središče v Benetkah, ki so kmalu silele tudi na nasprotno obalo Jadrana; bogate šume in krepki ljudje so jih mikali — sužnji in les so bili zanje dobičkonosno trgovsko blago. Tedaj se pa postavijo Benečanom v bran slovanski mornarji: Hrvatje, ki so imeli svojo državo od istrske reke Raše dalje na vzhod do dalmatinske Cetine in pa Neretljani, katerih kneževina je obsegala obalo od Cetine proti Neretvi in pa bližnje otoke.

Oboji so neusmiljeno napadali in plenili beneške ladje, ki so vozile ob naši obali ali pa zahtevali od njih odkupnino za svobodno pot. Zato se je ujezil beneški dož Peter Trandenik in šel l. 839 s celim brodovjem nad Hrvate in Neretljane. Vendar se ni maral spustiti v boj, ampak se je rajši mirno pobotal s hrvatskim knezom Mislavom in neretljanskim knezom Družakom. Ko se je naslednje le spustil v boj z Neretljani, ga je pa njihov novi knez Ljudit težko porazil. Par let nato je bil ob naši obali mir, ker so se morali Benečani boriti z Arabci ali Saraceni, ki so Bizantincem dali dosti opravka. Uničili so tudi beneško brodovje, vdrli v Jadransko morje in oplenili več mest na laški in naši strani. Prav gori v Kvarneru blizu Lošinja so bili Benečani vnovič tepeni od Saracenov, ki so nato osvojili znano pristanišče Bari v Južni Italiji in začeli oblegati celo Dubrovnik.

Dubrovčanom je poslal mogočni bizantinski cesar Vasilij I. v pomoč svoje brodovje, ki je pregnalo Arabce in nato se je zvezal z nemškim cesarjem Ludovikom, da jih bosta pregnala tudi iz Barija. Ludovik pa sam ni imel mornarice, ampak je poslal dol pred Bari svojega vazala, hrvatskega kneza Domagoja in hrvatski mornarji so v zvezi z Ludovikovimi četami na kopnem osvojili Bari.

Tako se je hrvatska mornarica prvič uveljavila pri večjem vojnem podjetju in baš za Damagoja je postala Benečanom zopet neprijetna. Že pred arabsko vojno je bil šel dož z močnim brodovjem nad Hrvate, a Damagoj se je čutil preslabega in mu je izročil talce ter sklenil mir. Poslej so pa Hrvatje tako brezobzirno napadali beneške ladje, da beneški letopisi Domagoju pravijo »najhujši knez Slovanov« in da so Benečani celo papeža naprosili za posredovanje pri Domagoju. Šele po Domagojevi smrti l. 876 so se razmere zboljšale in z njegovim sinom Iljkom so Benečani sklenili mir in mu obljubili letni davek za to, da bodo smeli svobodno brodariti po Jadranu. Z Neretljani so imeli pa še dosti opravka. Sam dož Peter Kandiano je šel l. 887 že drugič nadnje, a je bil blizu današnje Makarske premagan in ubit. Enako brezuspešna sta bila še dva pohoda njegovega naslednika, dokler niso Benečani sprevideli, da s silo ne opravijo ničesar in so tudi Neretljanom obljubili vsako leto določeno vsoto za prosto brodarjenje ob njihovi obali. Sedaj so šele prenehali prejšnji spopadi in tudi morsko roparstvo; Benečani so v redu plačevali pogojeno vsoto, Hrvatje in Neretljani pa so tudi držali besedo in celih 50 let je vladal v Jadranu najlepši mir, ki je največ koristil baš beneški trgovini.

Medtem so se zgodile važne spremembe s Hrvatsko. Kmalu po Iljkovi smrti so se Hrvatje z bizantinsko pomočjo otresli frankovske nadoblasti in knez Branimir je dosegel okoli l. 880 priznanje svoje neodvisnosti. Še bolj se je povzdignila moč Hrvatske za njegovega drugega naslednika Tomislava (ok. 910—928). Malo prej so se bili naselili v Panonski nižini divji Madžari in v obrambo pred njimi se je pridružila Tomislavovi Primorski Hrvatski doslej samostojna Posavska Hrvatska med Savo in Dravo. Tudi ponosni Bizantinci so iskali zavezništva Hrvatov; bali so se namreč Bolgarov, katerih bojeviti car Simeon je parkrat prodril prav do Carigrada. Zato so izročili Tomislavu v upravo svoja dalmatinska mesta in otoke, tako da je segala njegova oblast od Drave prav v Jadransko morje in opravičeno se je sedaj proglasil za kralja Hrvatov. Njegovo moč na kopnem nam dokazuje njegova zmaga nad Bolgari, o hrvatski pomorski sili pa piše sodobni bizantinski cesar Konstantin Porfirogenit takole: »Niti sagine niti kondure* Hrvatov ne gredo v boj zoper nikogar, razen če jih kdo napade, s takimi ladjami namreč hodijo hrvatski trgovci v luke, ploveč iz kraja v kraj po neretljanski deželi in po dalmatinskem zalivu prav gor do Benetk. Kršćanska Hrvatska more oborožiti 60.000 konjenikov, 100.000 pešcev, 80 sagin in 100 kondur. Na saginah je po 40 mož, a na kondurah po 10 do 20.« Seveda so mišljeni pri tem le vojaki-mornarji, razen teh je bilo na ladjah pa še po 60—100 veslačev, kajti samo z jadri brez vesel še dolgo niso znali voziti po morju.

Iz cesarjevega pripovedovanja vidimo, da je hrvatska mornarica res obvladala Jadran. Z Benečani je imela redne trgovske zveze, hrvatske ladje so hodile v Benetke, krotile pa tudi morske roparje in skrbele za varnost, kar so morali s plačevanjem davka hrvatskemu vladarju tudi Benečani priznavati. Žal pa ni ostalo dolgo tako.

* Dve vrsti ladij.